

Старинець П. Р.

аспірант

Академія праці, соціальних відносин і туризму

Маслов М. С.

аспірант

НДІ ПпІП імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України

Довгополий Є. І.

аспірант

Інститут права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна»

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПРОЯВ НЕПОВАГИ ДО СУДУ В УКРАЇНИ

В умовах демократичного суспільства право на справедливий судовий розгляд є одним із фундаментальних прав людини. Повага до суду та його рішень становить неодмінну умову забезпечення правової держави. Важливим елементом підтримання верховенства права в демократичній державі є притягнення особи до відповідальності за вчинення правопорушення за прояв неповаги до суду [1, с. 145]. На жаль, проблема неповаги до суду в Україні і досі залишається актуальною та потребує додаткових напрямів удосконалення адміністративної відповідальності. Адже виклики, з якими стикається судова система в Україні, вимагають від правозастосовних органів і законодавців адаптації до сучасних стандартів поваги до правосуддя та забезпечення належного рівня довіри громадян до судової влади.

Неповага до суду включає в себе різноманітні дії: від вербальних образ суддів, невиконання обов'язку явки до суду і до фізичного втручання в судовий процес. Це підриває авторитет судової системи та перешкоджає ефективному і справедливому правосуддю. Мета встановлення адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду – забезпечення

порядку в судовій залі та поваги до процесу здійснення правосуддя. Утім наразі відчувається недосконалість чинного законодавства, що регулює питання адміністративної відповідальності за такі дії.

Загрози та образи на адресу суддів, зухвала поведінка під час судових засідань учасників процесу або присутніх осіб стають дедалі більш поширеними явищами, що вимагає розроблення і створення реально діючих правових механізмів ефективної протидії таким явищам [2, с. 14].

Наразі українське законодавство передбачає певні механізми реагування на випадки неповаги до суду. Однак аналіз судової практики свідчить про недостатню ефективність існуючих норм. Серед причин – недостатня визначеність понять, слабка процесуальна регламентація, відсутність чітких критеріїв для оцінки дій як неповажних до суду, слабка правозастосовна практика, а також недостатня інформованість громадян про наслідки таких дій. Так, на думку В. В. Нікітіна, наразі цей механізм використовується неефективно [3, с. 702]. На підтвердження свого умовиводу вчений наводить такі дані: за 2021-2022 роки місцевими загальними судами було розглянуто лише 33 таких справи (що є вочевидь значно менше ніж кількість випадків неповаги до суду), з них 6 постанов (18 %) було скасовано апеляційними судами [4]. І, як висновок, він зауважує, що причиною такої неефективності є недоліки законодавства і правозастосування.

Вбачається, що основними напрямками вдосконалення адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду в Україні є такі:

1) *ревізія існуючої законодавчої бази*. Першочерговим кроком до вирішення проблеми має стати ревізія та внесення змін до чинного законодавства, що визначає поняття та критерії неповаги до суду. Це дозволить уникнути правової невизначеності та забезпечить єдиний підхід до кваліфікації дій. Так, С. М. Старовойтова вказує на необхідність

вилучення категорії «злісне ухилення» та оціночної категорії «явна зневага» із диспозиції норми ст. 185-3 КупАП; пропонує запровадити відповідальність за неявку без поважних причин будь-якої особи, присутність якої суд визнав обов'язковою, а також за ненадання та несвоєчасне надання інформації та документів, необхідних для судового розгляду; схвалює доведення судових рішень про притягнення до відповідальності за це правопорушення до відома громадськості [2, с. 67-68]. О. Соловійова виокремлює такі недоліки порядку притягнення до адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду: наявність взаємовиключних норм ст. 255 ч. 1 ст. 258 КупАП, які по-різному врегульовують питання, чи складається протокол; сумнівність норми щодо надання адміністративно-юрисдикційних повноважень за цією статтею спеціалізованим судам; проблему забезпечення неупередженості судді при розгляді справи за ст. 185-3 КупАП, якщо правопорушення вчинено щодо цього ж судді; нереальність дотримання встановленого строку розгляду справи тривалістю в 1 добу; проблема забезпечення права на апеляційне оскарження постанови особою, притягнутою до відповідальності спеціалізованим судом або судом касаційної інстанції [5, с. 20-24]. Ці та інші питання і досі не є вирішеними;

2) *зміцнення судової практики.* Необхідно проаналізувати та систематизувати судову практику з питань, пов'язаних з неповагою до суду, та розробити методичні рекомендації для суддів. Це сприятиме формуванню єдиної практичної бази та підвищенню передбачуваності правозастосування.

Частково питанню виявлення недоліків у правозастосуванні при розгляді справ про такі адміністративні правопорушення та надання рекомендацій щодо зміни правозастосовної практики приділено увагу у статті В. В. Нікітіна [3, с. 702]. Так, вчений проаналізувавши особливості процедури розгляду справ про адміністративні правопорушення,

передбачені ст. 185-3 КупАП, дійшов такого висновку: з огляду на виявлені ЄСПЛ системні проблеми, на підставі п. «а» ч. 2 ст. 13 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини», в Україні на національному рівні має бути запроваджено обов'язкову участь прокурора у таких справах, а також збільшено строк розгляду цих справ до загального, 15-денного строку, встановленого ч. 1 ст. 277 КупАП, з метою забезпечення права особи знати про суть пред'явленого обвинувачення, ознайомитися з матеріалами справи, залучити за необхідності захисника, визначитися з правовою позицією, зібрати і подати необхідні докази. Крім того, дослідник зауважив, що оскільки санкція статті 185-3 КупАП не передбачає попередження, це означає, що в цих справах протокол про адміністративне правопорушення повинен складатися в обов'язковому порядку. Разом з тим, судова практика в цьому питанні не є єдиною, і ця колізія потребує вирішення на рівні законодавства; враховуючи серйозність санкції статті та «кримінальний» (в розумінні Конвенції) характер обвинувачення, то в таких справах має складатися протокол [3, с. 704-705];

3) *підвищення правової обізнаності.* Важливим аспектом удосконалення є підвищення рівня правової освіти населення. Інформування громадян про норми поведінки в суді та наслідки неповажного ставлення може значно знизити кількість випадків порушень. Так, Т. Коломоєць і Ю. Калашник вказують на доцільність розробки єдиних «Правил поведінки громадян у суді» [6, с. 80-81];

4) *впровадження альтернативних механізмів вирішення спорів.* Розвиток медіації та інших альтернативних способів вирішення конфліктів допоможе зменшити навантаження на суди та знизити ризик виникнення конфліктних ситуацій, які можуть призвести до неповаги до суду.

Отже, удосконалення адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду є необхідним кроком на шляху до зміцнення правової

системи України. Це вимагає комплексного підходу, що включає як законодавчі зміни, так і заходи щодо підвищення правової культури громадян. Такі дії сприятимуть створенню ефективної та справедливої судової системи, яка користується повагою і довірою з боку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Теремецький В.І., Старовойтова С.М., Гуц Н.Г. Особливості притягнення до відповідальності за неповагу до суду в окремих країнах світу. Наше право. 2021. № 1. С. 145–150.
2. Старовойтова С. М. Адміністративна відповідальність за прояв неповаги до суду в Україні: дис. ... канд. юрид наук, спец.: 12.00.07. Суми, 2021. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/85457/5/diss_Starovoitova.pdf
3. Нікітін В.В. Адміністративна відповідальність за прояв неповаги до суду як засіб забезпечення незалежності суддів. Юридичний науковий електронний журнал. 2023. № 2. С. 702–205.
4. Верховний Суд. Стан здійснення правосуддя у кримінальних провадженнях та справах про адміністративні правопорушення судами загальної юрисдикції у 2022 році. 2022. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Stan_Pravosuddya_Criminal_2022.pdf
5. Соловійова О. М. Проблемні питання адміністративної відповідальності за прояв неповаги до суду. Слово Національної школи суддів України. 2019. № 4 (29). С. 17-30. DOI: 10.37566/2707-6849-2019-4(29)-2.
6. Коломоєць Т., Калашник Ю. Проблеми та перспективи удосконалення відповідальності за прояв неповаги до суду. Слово Національної школи суддів України. 2013. № 2 (3). С. 73-82. URL: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/cln_2013_2_11.pdf

Телефанко Б. М.

кандидат юридичних наук, професор
Львівський національний університет ветеринарної медицини та
біотехнологій імені С.З. Гжицького
e-mail: telefbm@i.ua

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Війна кардинально змінила життя кожного українця, а разом з тим – і всі сфери суспільного життя. Не минули ці зміни і кримінальне право. Ані